

Új kötetek a magyar ifjúság kutatásáról

A 15–29 évesek, vagyis az ifjúság számos jellemzőjét, élethelyzetét tárta fel 2000 óta a négyévenként szervezett, Magyar Ifjúságkutatás elnevezésű reprezentatív adatgyűjtés. A legutóbbi, 2016-os vizsgálat sajátossága, hogy eredményeit két kötet is közzétette.

A két átfogó tanulmánykötet egyike a *Margón kívül* (szerkesztette Nagy Ádám), a másik a *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében* (szerkesztette Székely Levente). A szokatlan helyzet indokát az olvasó nem ismeri meg pontosan, ám a címek eltéréseiből világos, hogy az igazán hivatalos az utóbbi kötet. Ez azonban nem vesz el és nem is ad hozzá semmit az íráskor színvonalához. Érdekes, tanulságos, nagy adatmennyiségen alapuló elemzések sorával találkozhatunk mindkét kötetben.

A *Margón kívül* megjelenési dátuma nem jelölt, ezzel kezdem a bemutatást. A kötet 13 tanulmányát író szerzők zöme az 1970-es és az 1980-as években született szociológus, tudományos pályafutásuk kapcsolódik a kötetben bemutatott tanulmányok témájához. A tanulmányok tárgyát, szemléletmódját meghatározza a mintavétel módja, azaz a vizsgált csoport. Ez az életkori spektrum a korai serdülőkortól az érett felnőttkorig öleli fel a fiatal nemzedéket. Lehet zavaró, hogy a 15 évesek sok szempontból azonos táblázatban szerepelnek a 29 évesekkel (például saját gyermekeik száma szempontjából), ám minden szakértő szerző megfelelően kezeli az életkori eltéréseket.

Az azóta elhunyt Békés Pál több szempontú, igényes elemzésben mutatta be a családalapítással és a gyermekvállalással kapcsolatos adatokat és várakozásokat. Megállapítja, hogy azért nincsen tartós

pozitív változás, mert a gyakran változó népesedéspolitikai eszközök bizalmatlanságot szülnek.

Széll Krisztián és Nagy Ádám az iskolai életutakat – a terveket és a lehetőségeket – vizsgálta. Ez az igényes, sok szempontot figyelembe vevő, idősoros adatokat is vizsgáló tanulmány véleményem szerint az egyik legfontosabb írás a kötetben. Figyelmeztető jelzések sora tanúskodik arról, hogy a tanulási, továbbtanulási igények a vizsgált időszakban (2004 és 2016 között) általánosságban csökkentek. A kutatás alapján úgy látszik, hogy a származás szerinti szelekció növekedése tapasztalható a magasabb iskolázási szintekre jelentkezésnél. A szülői iskolázottság alacsonyabb szintjein és a cigányság körében a reprodukció érvényesül, alig törekednek a gyermekek és fiatalok magasabb iskolázási szintre, mint a szülők nemzedéke.

Bene Viktória, Krémer Balázs és Pintye Zsolt tanulmánya súlyos és nehezen kezelhető probléma leírásával kezdődik – és záródik. A szerzők a jelen ifjúságkutatás és a KSH statisztikájának adatait vetik össze, rámutatva mindkét adatbázis problémájára. A rendkívül alapos, szisztematikus vizsgálat valójában azt mutatja meg, hogy sem az egyik, sem a másik felmérés nem igazán megbízható, így az elgondolkodtató, sőt ijesztő eredmények valóságartalmában az olvasó okkal kételkedhet. De ugyanígy kételkedhet a pozitívnak ítéltető eredmények valóságartalmában is. Tényleg igaz, hogy az érettségizett községi, kisvárosi

fiatalok inkább dolgoznak, mint a budapestiek? Budapesten terjedőben van a „patchwork” és a „cyber-nomád” pénzkereset? Mivel az erre vonatkozó adatgyűjtést a szerzők mindkét forrás esetében megkérdőjelezzik, az olvasó sem tud állást foglalni, legfeljebb kérdései lehetnek.

Kockázati magatartások gyakoriságát vizsgálja Hajdu Miklós, a dohányzás, az alkoholfogyasztás gyakoriságát, kiegészítve ezt a szexuális magatartásokkal. Bár az utóbbit nem lehet bizonyosan kockázati magatartásnak

tekinteni, az életkori csoportnak, különösen a fiatalabb szegmensében, elfogadható lehet ez a besorolás. Főként az előbbi két magatartás esetében bizonyítható az az összefüggés, hogy a súlyosan negatív élethelyzetek hívják elő ezeket a válaszokat.

Az anyagi helyzetet és a gazdasági erőforrásokat elemzi Csizmadia Zoltán tanulmányában. Legfontosabb megállapításai sürgetik a területi alapú elemzések elvégzését, hiszen az adatok szerint a legerősebb, legfeltűnőbb egyenlőtlenségek nem a szülői háztól való leválásnál mutatkoznak, hanem még a szülői házban. A kibocsátó család gazdasági és kulturális helyzete mellett a legerősebb tényező a területi-társadalmi meghatározottság.

Boros László és Bozsó Helga a vallási, a nemzeti és az európai identitás kérdéseiről értekeznek a vizsgálati adatok alapján. Legfontosabb eredményük az első kérdéssel kapcsolatban, hogy a „maga módján vallásos” beállítódás maradt a leghangsúlyosabb.

Fekete Mariann és Tibori Tímea a szabadidő-felhasználást elemzik. Azt mutatják be, hogy a fiatalok a szabadidejük eltöltésében a digitalizált világot részesítik előnyben, a csetelés és a közösségi oldalak használata „közösségérzetet” kelt. Tóth Péter tanulmánya ezt a megfigyelést folytatja, illetve teszi vizsgálatának központjává. Az újkultúra – ahogyan nevezi – központi tevékenységét a számítógépes játékok jelentik. A sokak által csendes generációnak nevezett fiataloknak ezekben a virtuális terekben van módjuk kapcsolatokat építeni.

Csákó Mihály és Sik Domonkos a kivándorlást az állampolgári szocializáció összefüggésében vizsgálja. Az igényes és fontos elemeket együtthasználásukban vizsgáló elemzés talán legfontosabb felismerése, hogy a kivándorlást, a rendszerrel való szakítást preferálják azok a csoportok, amelyeknek lehetőségük lenne érdemi kritikára és tiltakozásra. Nagyon megfontolandó az a megfigyelésük is, hogy a Budapesten élő fiatalok a legkevésbé nyitottak a kivándorlásra. Érdemes lenne záró hipotézisüket

alaposabban megvizsgálni: „magának a városnak van egy olyan megtartó ereje, ami semelyik másik településre nem jellemző” (257.).

Fekete Mariann és Tibori Tímea a szabadidő-felhasználást elemzik. Azt mutatják be, hogy a fiatalok a szabadidejük eltöltésében a digitalizált világot részesítik előnyben, a csetelés és a közösségi oldalak használata „közösségérzetet” kelt. Tóth Péter tanulmánya ezt a megfigyelést folytatja, illetve teszi vizsgálatának központjává. Az újkultúra – ahogyan nevezi – központi tevékenységét a számítógépes játékok jelentik. A sokak által csendes generációnak nevezett fiataloknak ezekben a virtuális terekben van módjuk kapcsolatokat építeni.

Fazekas Anna, Nagy Ádám és Monostori Kristóf tanulmánya – habár némileg más nézőpontból – az említett Csákó-Sik-tanulmánnyal cseng össze. Ők is a kivándorlás eshetőségét vizsgálják, ám végkövetkeztésük, de legalábbis ennek hangsúlya, eltér az előbbitől. Ők arra az

eredményre jutnak, hogy a migrációs szándék a kilátások hiányával függ össze, amely jellemzi a vizsgált korosztály, különösen az idősebbek jelentős hányadát. Talán azt lenne érdemes hangsúlyozni, hogy a munkavállalás céljából való külföldi tartózkodás nem azonos a kivándorlással, amit a rossz vagy romló perspektívák okoznak.

Orosz Dániel és Monostori Kristóf tanulmánya az ifjúságügy és a civil szervezetek kapcsolatait tárja fel. A kép meglehetősen lehangoló, hiszen a fiatalok politikai érdeklődését ma is – mint a korábbi kutatások is mutatták – csekélynek tartják, az ifjúsági érdekképviseletet szűk körben látják el.

A *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében* című kötet nem csupán Magyarország, hanem a környező magyarok lakta térségek fiataljairól is képet kínál. Tematikusan hasonlít az előző kötetre, ám ez annyiban egyértelműen többletet nyújt, hogy minden témát helyi és Kárpát-medencei összefüggésben is tárgyal. A szerkesztői utószó-ból megtudhatjuk, hogy az adatfelvételek egy időben történtek határon belül és kívül (a 8 000 fős magyarországi mintát 4 000 határon kívüli megkérdezettel egészítették ki, így a két kutatás együtt is elemezhető).

A kötetet a hasonló vizsgálatokat bemutató nemzetközi áttekintés vezeti be (Szőnyi-F. Eleonóra), ezt Székely Levente tanulmánya követi, amiben a térség egészének ifjúságra vonatkozó jellegzetességeit tekinti át. Az új csendes generáció általános bemutatása tekinthető a kötet elméleti háttérének. A magyarországi demográfiai kérdésekről Makay Zsuzsanna és Domo-kos Tamás írt tanulmányt. Legfontosabb következtetésük, hogy kibontakozóban van az öregedő információs társadalom. Papp Z. Attila és Vita Emese ugyanezeket a kérdéseket a határon túli magyar fiatalok körében vizsgálja. Úgy látják, hogy magatartásuk a környező országok trendjeihez hasonló, ám árnyalja a képet a helyi multi-etnikus közeg is.

Bokányi Zita, Gyorgyovics Milán és Pillók Péter a fiatalok társadalmi rétegződését és mobilitását vizsgálja. A válaszokat

a magyarországi fiatalok esetében klaszterelemzéssel is csoportosították. Az így kialakított klaszterek zömmel életkori alcsoportokat fednek, s az ezekbe tartozók vizsgált jellemzői nagyjából azonosak a máshonnan – akár saját tapasztalatokból – ismert jellemzőkkel.

Bocsi Veronika az oktatás világa szempontjából elemezte a mintát. A hazai fiatalok körében végzett elemzése arra hívja fel a figyelmet, hogy a felsőoktatás társadalmilag bezáródni látszik, egyre inkább elíttek kiváltságának tűnik. A határon kívüli magyar fiatalok esetében ez a magatartás nem látszik.

Szőnyi F. Eleonóra és Susánszky Pál európai összehasonlításban elemzi a fiatalok karrierpályáját. Megállapításuk, hogy a jövőre irányuló optimizmus jellemzi a kérdezettek zömét, ám pesszimistábbak az anyagi nehézségek között élők, alacsony iskolázottságúak és az úgynevezett NEET-csoportba (not in education, employment or training) tartozók tagjai.

Ádám Szilvia, Susánszky Éva és Székely András arra a következtetésre jut, hogy a magyar fiatalok kisebbségként rosszabb adatokat mutatnak a rizikómagatartások területén, mint Magyarországon. Gábrity-Molnár Irén és Morvai Tünde a térség nemzedéki problémáiról közöl érdekes tanulmányt. Legfontosabb megállapításuk, hogy a határokon átívelő, funkcionális gazdaságfejlesztésre, a munkaközvetítő irodák szakmai munkájának javítására van szükség. Enélkül a fiatalok a jobb megélhetés érdekében folyamatosan elhagyják országaikat.

Szabó Júlia és Híres-László Kornélia a fiatalok kulturális igényeiről és szabadidős tevékenységeiről írt tanulmányt. Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik Székely Levente és Aczél Petra írása a megkérdezett fiatalok médiafogyasztási szokásairól, különös tekintettel az újmédiára, az infokommunikációs eszközökre.

Veres Valér és Ruff Tamás a nemzeti kötődéseket és az identitást vizsgálta meg. Megállapítják, hogy a magyarországi fiatalok magyarságtudata az elmúlt néhány évben is erősödött, és a szomszédos

országokban élőkről is ezt állapították meg. Egy másik figyelemre méltó megállapításuk, hogy a kisebbségként élő magyar fiatalok szerint az etnikumközi kapcsolatok általában konfliktusokkal terheltek, azonban sokkal harmonikusabbak ott, ahol éppen élnek.

Szabó Andrea megfigyelése, hogy a jobboldali/radikális ideológia az, amely leginkább kirajzolódik a fiatalok politikai karakterében. Mráz Ágoston Sámuel elemzésében is hangsúlyt kapott, hogy a fiatalok csaknem fele jobboldali, ennél valamivel kevesebben liberálisok. Elgondolkodtató megállapítások.

A kötet zárótanulmányát, Székely Levente írását már említettem. Ez a nagyon informatív leírás választ ad azokra a kérdésekre, amelyek az olvasóban okkal felmerülnek. Mindenekelőtt a külföldi megkérdezés az, amely a párhuzamos kötetben nem szerepelt, és amelynek nehézségeit az átlagos olvasó még elképzelni sem nagyon tudja. Ismereteim szerint hasonló kérdőíves kutatás korábban nem készült, ez a munka értékét növeli.

Végezetül arra a kérdésre igyekszem válaszolni, hogy érdemes volt-e mindkét kötetet megírni, érdemes-e mindkét kötetet

elolvasni. Mindkét kérdésre igen a válasz. A szerkesztőknek, a tanulmány szerzőinek talán nem volt kényelmes a versenyhelyzet, azonban az olvasó számára egyértelműen nyereség a két kötet. Úgy is fogalmazhatok, csaknem 1000 oldalon elemzi 28 szerző a kérdőíves felvétel óriási mintáját: összességében ilyen sokféle képet kap a 15–29 éves magyar fiatalokról, és arról a társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai közegről, amelyben szocializálódnak. Ez nyereség minden olvasónak. Külön nyereség a felsőoktatásban oktatóknak, tanulóknak, akiknek különösen figyelmébe ajánlom!

Nagy Ádám (2018, szerk.). *Margón Kívül. Magyar ifjúságkutatás 2016*. Budapest: Excenter Kutatóközpont. 401 o.

Székely Levente (2018, szerk.). *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás, 2016*. Budapest: Kutatópont Kft., Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft. 508 o.

Forray R. Katalin

Pécsi Tudományegyetem, BTK Romológia Tanszék